

zo ma di *MIDWEEK ROEIEN* do vr za

Deze routebeschrijving na gebruik graag weer inleveren op het uitgiftepunt. © april 2020

Vragen of problemen? Bel Carine Hoogveld op 06 4150 1926

Te Voet1: Beelden & Bruggen Wandeltocht (centrum).

WANDELTOCHT 'BEELDEN EN BRUGGEN' (CENTRUM VAN AMSTERDAM)

Veel plezier! Opmerkingen, correcties en aanvullingen zijn welkom bij Carine Hoogveld of Ida Linse: carineh@xs4all.nl, idalinse@gmail.com © april 2020

WE BEGINNEN DE WANDELING BIJ HET CENTRAAL STATION (UITGANG CENTRUM). MET DE RUG NAAR HET STATION TOE GA JE LINKSAF.

Het Centraal Station werd ontworpen door Pierre Cuypers (1876). Bij de bouw werd hij geïnspireerd door de late gotiek en de vroege Renaissance. De beelden in de gevel verwijzen naar het maritieme verleden van Amsterdam.

In de roman Publieke Werken van Thomas Rosenboom wordt beschreven hoe het aan de overkant schuin rechts gelegen **Victoriahotel** om twee kleine huisjes heen gebouwd werd.

Aan de linkerkant kun je door het glas een blik werpen op de **Koninklijke Wachtkamer**.

VANUIT HET CENTRAAL STATION LINKSAF (HET WATER AAN JE RECHTERHAND), STEEK BIJ DE KAMPERBRUG RECHTS DIT WATER OVER.

Schuin tegenover het Centraal Station ligt **de Nicolaasbasiliek** (1887, architect Adrianus Bleijs) met haar beeldbepalende (neo)barokke koepel en torens als boegbeeld van Amsterdam.

STEEK DE ZEBRA OVER EN GA LINKSAF DE PRINS HENDRIKKADE OP

De Schreierstoren is een verdedigingstoren uit 1487. Vroeger heette de toren de Schrayershoucktoeren ('schray' is scherp): de stadsmuur maakte hier een scherpe hoek. Later werd er een andere verklaring gegeven aan de naam. De toren zou op de plaats liggen, waar vrouwen huilend afscheid namen van hun man, voordat hij op een VOC-schip vertrok.

In de noordoostelijke muur werd een plaquette aangebracht ter herinnering aan het feit dat Hudson in 1609 hiervandaan vertrok naar de Nieuwe Wereld.

BLIJF DE PRINS HENDRIKKADE / BINNENKANT VOLGEN TOT HET AMRATH HOTEL, WAAR JE RECHTS AFSLAAT NAAR DE BINNENKANT

Tegenover het Amrath hotel zie je op de Prins Hendrikkade op de Kraansluis een **borstbeeld van Prins Hendrik de Zeevaarder** (1885, van Frans Stracké).

Bij het **Amrath hotel** (1913 -1916) voormalig **Scheepvaarthuis** kon je kaartjes kopen voor verre zeereizen.

Van der Mey zette zich met deze expressieve rijk gedecoreerde bouw af tegen de sobere, rationele bouw van Berlage. Met de uitbundige decoraties in verschillende materialen (smeedwerk, beeldhouwkunst, glas-in-lood) is het een prachtig voorbeeld van Gesamtkunstwerk waarin architecten, beeldhouwers siersmeedwerkers en glazeniers vanuit één gedachte samenwerkten aan een gebouw. Ook aan het interieur werkten smeden, textiel- en meubelontwerpers samen.

Doordat het gebouw aan de binnenkant wordt gedragen door een betonnen skelet kon er rijkelijk geëxperimenteerd worden met metselverbanden. Bij de opening van het gebouw werd voor het eerst de naam Amsterdamse School geïntroduceerd.

Bij de ingang bracht Hendrik van den Eijnde de vier wereldzeeën, waar de rederijen op voeren, in beeld. De zes scheepvaartmaatschappijen, de opdrachtgevers voor het gebouw zijn herkenbaar aan hun beginletters (zoals onder meer KPM, KNSM, NRM).

De hoofdingang van het gigantische driehoekige gebouw wordt bekroond door een afgeknotte toren. De loden dakranden zijn uitgevoerd in de vorm van golven en scheepstouwen.

Het gebouw staat op de plek, vanwaar Cornelis Houtman (het eerste natuurstenen portret van links) in 1595 zijn reis naar de Oost begon.

De decoraties van het gebouw verwijzen zowel naar de zee (de wereldzeeën, dolfijnen, walvissen, golfpatronen) als naar de handel (Mercurius) en de rijke scheepvaartgeschiedenis van Amsterdam.

In de natuurstenen uitstekende blokken zijn door Hildo Krop portretten van zeevaarders, ontdekkingsreizigers, gouverneurs van koloniën en geleerden in beeld gebracht, naar schetsen van Michiel de Klerk. Willem Barentsz. (de ontdekker van Spitsbergen) is derde kop van links.

Het siersmeedwerk werd naar ontwerp van De Klerk en Kramer uitgevoerd door de firma Winkelman & van der Bijl en de firma Spaan. Het glas-in-loodwerk is van Bogtman.

In 1983 neemt het Gemeentevervoerbedrijf haar intrek in het gebouw, nadat de scheepvaart minder belangrijk geworden was. Sinds 2007 is er een vijfsterren hotel gevestigd in het gebouw.

De Waaleilandsbrug is in 1913 door Jo van der Mey ontworpen. De massiviteit van de brug en de driehoekige doorvaarten vallen direct in het oog. Die hoekigheid vind je terug in de smeedijzeren balustrade van de brug.

De smeedijzeren zeepaardjes onderaan de lantaarns zijn mogelijk het werk van zijn toenmalige assistent Piet Kramer.

Destijds werden de driehoekige kepervormige doorvaarten sterk bekritiseerd, omdat ze niet zouden passen in de vloeiende lijnen van de traditionele boogbruggen.

LOOP DE WAALEILANDSBRUG OVER EN SLA LINKSAF DE OUDE WAAL OP

De Montelbaanstoren (1516) werd gebouwd als uitkijktoren over de Zuiderzee. De naam ontstond, omdat hertog Alva een kasteel wilde bouwen naast de toren (Monte Alba), hetgeen verbasterd zou zijn tot Montelbaanstoren.

Begin zeventiende eeuw verloor de toren haar functie en plaatste Hendrik de Keyser er een sierbekroning op in renaissancestijl.

SLA BIJ DE MONTELBAANSTOREN RECHTSAF DE OUDE SCHANS OP EN GA BIJ DE VOLGENDE GRACHT RECHTSAF DE RECHT BOOMSLOOT IN.

DIRECT NA DE BRINGREVEBRUG IN HET VERLENGDE VAN DEZE BRUG LINKS DE KROM BOOMSLOOT IN

De Krom Boomssloot, vernoemd naar scheepsbouwer/burgemeester Boom, werd in 2007 verkozen tot een van de mooiste grachten van Amsterdam.

Schottenburg (nummer 18) is een van de oudste pakhuizen van Amsterdam.

De Armeens-Apostolische kerk (nummer 22) is eveneens gevestigd in een oud pakhuys. Sinds 1989, met de komst van Armeense gelovigen, onder meer uit Turkije, is het in gebruik genomen als kerk.

Het prachtig gebeeldhouwde kruis op de hoek van de kerk herinnert aan de slachtoffers van de Armeense genocide in het Ottomaanse Rijk (1915).

DE KROM BOOMSLOOT GAAT OVER IN DE SNOEKJESGRACHT, LOOP DE SNOEKJESBRUG OVER EN GA LINKSAF DE SNOEKJESGRACHT IN, DIE OVERGAAT IN DE SINT ANTHONIESLUIS.

Je komt langs de zeventiende-eeuwse **leprozenpoort**, oorspronkelijk de poort naar het Leprozenhuis.

Rondom de **Anthonesluis** vonden in de jaren zeventig de metrorellen plaats. Dankzij deze reellen werd voorkomen dat er nog meer kaalslag plaatsvond. De aanleg van een autoweg dwars door dit oude stadsdeel werd gelukkig verhinderd.

De **door een schildpad gedragen zuil** (Grenspaal van Hans 't Mannetje) geeft aan waar de niet gebouwde snelweg eindigde. Aan de éne kant van de sokkel refereert een tekst van Jacob Israël de Haan 'JERUZALEM' naar de oude Jodenbuurt.

De tekst aan de andere kant van de sokkel verwijst naar de reellen:

'TOT HIER VERDWEEN HET OUDE STADSPATROON
VAN HIER BEGON DE STADSVERNIEUWING
IN DEZE BUURT
TER HERINNERING WERD IN 1986
DIT GEDENKTEKEN OPGERICHT'

Vanaf de Anthonesluis terugblikkend, heb je een mooi zicht op de Montelbaanstoren en de in de vorm van een gigantisch groen schip gebouwde **NEMO science museum**.

In het trottoir ligt het kunstwerk **De Pagaai** van Christof Fink (2006). Het bestaat uit twee delen: een peddel met verwijzingen naar de toeristische attracties in de buurt en de globe. In die globe fungeert de Dam als een soort middelpunt van de aarde. De grijs-zwarte tableaux vallen nauwelijks op in het straatbeeld.

Het zwarte huisje '**De Sluyswacht anno 1695**' is het enig overgebleven gebouw aan deze kant van de Jodenbreestraat.

Aan de overkant van de Jodenbreestraat woonde op nummer 4 Rembrandt van Rijn in de periode 1639 -1658 (tegenwoordig een museum).

STEEK DE JODENBREESTRAAT OVER EN LOOP AAN DE KANT VAN CAFÉ TISFRIS DE TRAPPEN AF, VOLG HET PAD, STEEK DE BRUG VAN DE ZWANENBURGWAL OVER EN SLA DIREKT RECHTSAF DE RAAMGRACHT IN EN DAARNA LINKSAF DE GROENBURGWAL IN. STEEK RECHTS DE WITTE WIPBRUG OVER.

Vanaf de **Staalmeestersbrug** heb je een prachtig zicht op de **Zuiderkerk**.

In 1987 werden op de Groenburgwal scènes uit de film 'Amsterdamed' opgenomen, omdat op de Wallen niet gefilmd mocht worden.

LOOP DOOR DE STAALSTRAAT EN VOOR DE GROENE OPHAALBRUG GA JE LINKSAF DE KLOVENIERSBURGWAL OP

De kloveniers aan weerszijden van het uurwerk op het koepeltorentje van het Doelenhotel aan je rechterhand verwijzen naar de plek waar vroeger de Kloveniersdoelen gevestigd waren. De doelen fungeerden als oefenruimte voor de schutterij, bewapend met musketgeweren (of kloven, afgeleid van het Franse coulevrine). Rembrandt schilderde in 1642 zijn beroemde groepsportret 'De Nachtwacht' voor deze schutterij.

STEEK DE HALVEMAANSBRUG OVER EN BLIJF DAARNA RECHTS AANHOUDEN MET HET WATER AAN JE RECHTERHAND

Tegenover Hotel de l' Europe staat op het brughoofd van brug 01 het koperen beeldje van **Vrouwe Fortuna** met de wind in de wapperende sluier van Hildo Krop (1948).

De opdracht voor de Romeinse godin van geluk, staande op de wereldbol, was hem verleend als eerherstel. Krop was namelijk in de oorlog ontslagen, omdat hij het lidmaatschap van de *Kulturkammer* geweigerd had. In 1959 ontving hij de Prijs van de Stichting Kunstenaarsverzet.

Het in 1989 gestolen beeldje, dat bij een Brussels antiquair werd teruggevonden, is tweemaal herplaatst (van het Rokin op de plek van Wilhelmina en van het Muntplein).

De **Munttoren** (links) maakte vroeger deel uit van een stadspoort. In de zeventiende eeuw werden er munten geslagen.

BLIJF RECHTDOOR LANGS HET WATER OP HET ROKIN LOPEN TOT HET WATER EINDIGT

Het bronzen **Ruiterstandbeeld van koningin Wilhelmina** (1972) is van Theresia van der Pant.

Voor het witte gebouw van **Arte et Amicitiae (links)** maakte beeldhouwer Franz Stracké beelden van de **vier muzen**.

In de **medaillons** aan de gevel zijn bekende kunstenaars en architecten weergegeven.

Het Allard Pierson Museum aan de overkant van het water (nu een archeologie museum, maar oorspronkelijk gebouwd als hoofdkantoor van de Nederlandse Bank) heeft twee vrouwen in **het fronton** (een vrouw met een zeilboot en een vrouw met een locomotief, als verwijzing naar de handel). Het kleurverschil in deze neoclassicistische gevel is te verklaren door het gebruik van verschillende soorten zandsteen.

Vanuit dit gebouw verzorgden de gebroeders Van Hall in de Tweede Wereldoorlog de financiering van het verzet (verfilmd in de film 'Bankier van verzet').

SLA BIJ HET RUITERBEELD RECHTSAF DE LANGE BRUGSTEEG IN, STEEK DE NES OVER EN LOOP VERDER OVER DE GRIMBURGWAL, STEEK DE SLEUTELBRUG OVER EN GA LINKSAF DE OUDEZIJDS VOORBURGWAL OP

Direct over de brug op de hoek rechts staat **op nummer 249 het Huis aan de Drie Grachten (met aan elke gracht een trapgevel)**. De gevelsteen vertelt van de Fluwelen Burgwal, verwijzend naar de welgestelde bewoners die zich in fluweel hulden.

Op nummer 231 de voormalige **Agnietenkapel** met toegangspoortje. De bijzondere bak- en zandstenen poort werd in 1571 in renaissancestijl ontworpen door de architect Vredeman de Vries. De poort is versierd met leeuwenmaskers, diamantkoppen en geometrische patronen. Bovenop de poort is het stadswapen van Amsterdam te zien en het jaartal 1631.

De kapel werd toen gebruikt als stadsboekerij en Atheneum Illustre (de voorloper van de Universiteit van Amsterdam). Na de Alteratie van Amsterdam in 1578, waarbij het katholieke stadsbestuur werd afgezet, verloren veel katholieke kloosters hun functie.

Tegenover de Agnietenkapel ligt op **huisnummer 316** een classicistisch dubbelhuis van de architect Vingboons met een afbeelding van **Jacob's Droom** in de gevel. In 'Genesis' staat hoe Jacob droomde dat hij een ladder zag, die tot de hemel reikte en waarop engelen afdaalden en opstegen.

Iets verder na de voetgangersbrug op nummer 300 de **Stadsbank van Lening** of Lommerd, een [Amsterdamse kredietbank](#), opgericht in **1614**. Op de gevelsteen staat geschreven door Balthazar Huydecoper in **1740**:

*Hebt gy noch geld, noch goed: gaa deze deur voorby.
Hebt gy 't laatste, en mist gy 't eerste, kom by my.
Geef pand, ik geef u geld. waarom zoude ik u borgen?
Of is 't u niet genoeg dat gy van 't mynen teert?
Maart eyst gey u pand terug, zo dient ge in tyds te zorgen,
Dat my myn hoofdsom, met de rente wederkeert.
Zo help ik u en my, en toon, aan de onderzoekers
Van myn geheymen, 't graf des eervergeeten woekers.*

Ter hoogte van Voetgangersbrug 203 ligt **op nummer 197** het **Bridges restaurant (Hotel The Grand)** gevestigd in het voormalige stadhuis van Amsterdam. Het in de stijl van de Amsterdamse School ontworpen stadhuis is van Nicolaas Lansdorp en Allard Hulshoff (1926). Architecten bij Publieke Werken werkten vaak nauw samen, waardoor die herkenbare huisstijl van de Amsterdamse School ontstond.

Hulshoff, directeur gebouwen bij de afdeling Dienst der Publieke Werken, liet Hildo Krop reeksen samenhangende sculpturen maken met als onderwerp enerzijds Amsterdam en anderzijds wenselijke eigenschappen voor bestuurders. Zoals bij de deuroplijsting (gedachte, bevel en uitvoering).

Ook maakte hij een reeks gespiegelde en repeterende figuren als granieten pijlerbekroningen van de naar voren springende zuilen: het raadsel van het begin (een hoofd een scheppende hand met twee personen), de doem van het noodlot (geslagenheid, een knielende persoon met gebogen hoofd tussen zittende personen) en de mens en de oneindigheid (een staande man tussen kronkelende slangen).

Bij de raamdecoratie van de in klei gebakken beelden liet Krop zich inspireren door het stadsgezicht 'Amsterdam' van de socialistische schrijver Adema van Scheltema en zien we onder meer de Amsterdamse stedenmaagd. De moeilijk leesbare beelden zijn repeterend en gespiegeld.

De sluitsteen van gebakken aarde **in de poort** verwijst naar **Gijsbert van Amstel**. **Wanneer je door de poort loopt**, kom je uit op het **Prinsenhof** uit 1578 (tegenwoordig Hotel The Grand). Dit gebouw heeft sinds de vijftiende eeuw verschillende functies gehad (zoals een klooster, een logement, een admiraliteit en stadhuis).

In het door kolossale ionische pilasters gedragen **fronton** zie je de zeegod Neptunus, de oorlogsgod Mars en een leeuw die het admiraliteitswapen vasthoudt en die 'de Hollandse tuin' bewaakt. Het gebeeldhouwde timpaan is het werk van Jan Gijsseling de Oude (1662).

Aan de overkant van het water **op nummer 274** staat de voormalige Grote Vleeshal, herkenbaar aan de **drie ossenkoppen**.

Iets verder van het stadhuis staat het **Openbaar Urinoir** dat Hulshoff tegelijkertijd met het stadhuis ontwierp in 1926. Hildo Krop beeldhouwde de staande man (volksredenaar) met gebalde vuist, omringd door hoofden met open monden (alsof ze leuzen roepen, in de richting van het stadhuis). Het stadhuis verdiende een voorname toilet dan de bekende metalen krul.

Huisnummer 187 is een pand uit 1663 met in de klauw- of vleugelstukken van de halsgevel zwarte mensen en indianen die verwijzen naar de handelswaar zoals tabaksrollen en manden.

GA LINKSAF, OVER DE VARKENSSLUIS (ONDER AMSTERDAMMERS OOK WEL BEKEND ALS DE PILLENBRUG, VANWEGE DE DRUGSHANDEL) EN VERVOLG DE WANDELING AAN DE ANDERE KANT VAN DE OUDEZIJD'S VOORBURG WAL (MET HET WATER AAN JE RECHTERHAND)

De kunstenaar Martie van de Loo ontwierp voor deze brug de **beeldengroep 'Wandelend naar de Nieuwmarkt'** (1984). Het zijn mensfiguren zonder benen met een oosters uiterlijk als verwijzing naar de Chinese wijk. Nadat de beelden vernield waren, werden ze in 2011 weer teruggeplaatst, maar nu op een gemetselde stenen sokkel. Ze kunnen als bankjes worden gebruikt.

Aan de overkant van het water **op nummer 131** steunen twee vrouwenbeelden het balkon, kariatiden genoemd. Het woord kariatide betekent zoveel als 'priesteres uit Karyae', een oude stad op de Peloponnesos.

De **Oudekerksbrug** wordt ook wel een architectonische leugen genoemd, omdat hij ouder oogt dan hij in werkelijkheid is (gebouwd in 1977).

SLA LINKSAF EN LOOP OM DE KERK HEEN

De Oude Kerk was vanaf ca 1306 aan Sint-Nicolaas gewijd (de patroon der zeevaarders, zoals in veel havensteden). Na de Alteratie van Amsterdam in 1578 waarbij het katholieke bestuur verdreven werd, richtte men de kerk in voor de protestantse eredienst. Tal van glas-in-loodramen, altaren en beelden werden vernield.

De kerk in de stijl van de Hollandse gotiek heeft een rijke bouwgeschiedenis. De houten kapel werd vervangen door een hallenkerk met drie even hoge beuken. Later wordt er een breder koor aangelegd en worden de smalle zijbeuken vervangen door brede zijbeuken. Er kwamen kapellen. In de zestiende eeuw worden het schip en de kruising en de toren verhoogd. De toren kreeg een nieuw klokkenspel.

De kerk ligt midden in de rosse buurt.

Achter de kerk staat het **bronzen beeldje 'Belle'** in 2007 gemaakt door Els Rijerse als eerbetoon aan sekswerkers wereldwijd. Op 17 december, de Internationale Dag tegen Geweld tegen Sekswerkers worden er jaarlijks bloemen gelegd.

WANNEER JE WEER TERUG BENT OP DE OUDEZIJD'S VOORBURG WAL ZET JE DE WANDELING (AAN DE LINKERKANT) VOORT

Huisnummer 19, tegenover Ons' Lieve Heer op Solder aan de overkant van het water, heeft een indrukwekkende pilaster-halsgevel met enorme **dolfijnen in de vleugelstukken** (1656).

Ons' Lieve Heer op Solder is een zeventiende-eeuwse schuilkerk, in een woonhuis met op de zolder een kerk. In die tijd was het voor katholieken verboden om hun geloof in het openbaar uit te oefenen.

Direct **na brug 208 (Majoor Bosshardtbrug)** staat vlak voor de Leeuwenburgh een zwart bankje met een beeltenis van deze majoor van het Leger des Heils, waar zij verslaafden en daklozen hielp. Vanwege deze hulp werd ze in 2009 tot grootste Amsterdammer aller tijden benoemd.

De op vlucht gebouwde (overhellende) **Leeuwenburgh (huisnummer 14)** werd in 1605 gebouwd door een Russische koopman uit Riga. De gevelsteen met twee gekruiste sleutels in het wapen van Riga verwijst hiernaar. Op de linker gevelsteen staat een fort met een leeuwenkop. Sinds 1951 is er in dit pand een goodwill centrum van het Leger des Heils gevestigd.

BLIJF DE OUDEZIJDSTVOORBURG WAL VOLGEN TOT VOOR HET PAND MET DE VELE GEVELSTENEN, SLA METEEN RECHTSAF DE SINT OLAFSSTEEG IN EN GA DIRECT LINKSAF DE ZEEDIJK OP.

De Zeedijk, aangelegd als dijk tegen het IJ, maakt deel uit van de Chinese wijk (zie **straatbord in Chinese karakters**). In augustus worden de hartjesdagen gevierd, waarbij mannen zich verkleden als vrouwen en vrouwen als mannen. Er wordt aan lange tafels gegeten.

Op nummer 2 ligt de **Sint Olafskapel**, gewijd aan de patroonheilige der zeevaarders. De vijftiende-eeuwse kapel werd meerdere malen uitgebreid. Na de Alteratie van Amsterdam in 1578 (waarbij zoals eerder vermeld het katholieke bestuur verjaagd werd) werd de kapel eerst als beurs gebruikt, maar vanaf 1602 hielden gereformeerden er kerkdiensten. De naam veranderde in Oudezijds Kapel. De toegangspoort uit 1644 is in de stijl van de renaissance. Tegenwoordig is de kapel een congrescentrum.

Tegenover de Sint Olafskapel ligt op **nummer 1 café In 't Aepjen** (1550). Het is een van de oudst bestaande laat middeleeuwse houten huizen van Amsterdam. Om extra ruimte op de bovenverdiepingen te verkrijgen, werd er uitkragend gebouwd.

De uitdrukking "in de aap gelogeed zijn" zou ontleend zijn aan 't Aepjen', verwijzend naar de tijd dat het een herberg was, waar het slecht toeven was. Zeelieden zouden hun rekening betaald hebben met een aapje, de vlooiën bezorgden de gasten jeuk.

DE ZEEDIJK GAAT OVER IN DE PRINS HENDRIKKADE MET RECHTS HET CENTRAAL STATION.

